

Toen de naam Shakespeare bekend werd in de wereld van het theater, kwam er behalve lof ook veel kritiek los uit bepaalde kringen. Want de toneelschrijvers die iets betekenden waren meestal academici uit Oxford of uit Cambridge. Ze hadden daar in hun studententijd gespeeld in wat Latijnse stukken, die ze soms vertaalden, en waren na hun studie voor het geld toneelstukken gaan schrijven, want ook al was zoiets niet echt literatuur, *pecunia non olet*, nietwaar? Al was geld nooit de aanleiding geweest voor Will om te gaan schrijven, toen het zijn kant op kwam, wist hij er tot voldoening van zijn vader en tot verbazing van mij en Mary heel slim mee om te gaan. Niet voor niets was, Will de zoon van John, die ooit van niets tot iets gekomen was, voordat de kansen keerden. Maar het was ook misschien zijn eerzucht wel te na dat ik, zijn vrouw, al jaren meer verdiende dan hij. Zodra hij veel meer geld kreeg dan voor zijn eigen onderhoud en dat van ons gezin strikt nodig was, liet hij zich informeren door Richard Field hoe hij het best kon omgaan met de opbrengst van zijn stukken – het werden er steeds meer want hij was onvermoeibaar. In zijn nieuwe woonruimte, ruimer en comfortabeler, schreef hij in alle vroegte en ook 's avonds laat nog urenlang, terwijl hij voor de middag in het theater spelen moest of helpen met decors. Het enige wat hij zichzelf veroorloofde was de ellenlange tafel die hij me had beschreven en die hij een decorbouwer liet timmeren.

‘Liggen er echt wel vier stapels papier op?’

‘Zes!’ zei Will. ‘Maar of die stukken allemaal lukken moeten we afwachten. Ik doe mijn best.’ Dat geloofde ik onvoorwaardelijk. Hij leefde ervoor. Wat ik alleen niet kon begrijpen was dat hij wat hem toch zo kon bezighouden al leek te vergeten na de laatste punt. Dan ging zijn aandacht alweer naar iets nieuws uit. Net als de schrijvers die hij las of kende, liet hij zich inspireren door stukken en mythen uit de oudheid, volksverhalen, of door koningen en helden uit de Engelse geschiedenis. Er was altijd iets wat hem wist te boeien. De mensen uit Stratford zouden hun Will Shakespeare, alleen goed voor lanterfant en op herten of konijnen jagen, niet hebben herkend. Hij was niet te stuiten, blaakte van enthousiasme en hoeveel manuscripten er ook op zijn tafel lagen, in een zakboekje schreef hij alweer ideeën op voor nog meer stukken. In Londen kreeg hij het duidelijk meer naar zijn zin, al miste hij volgens zijn laatste briefje ‘mijn Anne en onze druktemakers’. En als er met de vrachtrijder weer pakjes voor hem kwamen met brieven van Susanna en tekeningetjes van Hamnet en van Judith moest hij, bekende hij, zijn tranen wel bedwingen. Maar hij voelde zich niet eenzaam, hij had vrienden in de groep van Burbage, de Lord Chamberlain’s Men.

‘Al ga ik toch het meest om met Richard en Jacqueline Field, net als in Stratford met de Sadlers en Simon Hunt, de mensen die ik echt vertrouw. En maak je maar niet druk, Anne, die kritiek van academici dat ik niet bij de echte schrijvers hoor lap ik aan mijn laars. Ik heb mijn hele schooltijd en de tijd daarna kritiek gehad in Stratford en dat leerde me om zoiets onbenulligs van me af te laten glijden als water van een eend. Wat kon het mij nou schelen dat een vreemde vent of vrouw er kennelijk plezier in had te kaken over die knul van Shakespeare van wie niks terecht zou

komen! Het was eerder vervelend voor mijn moeder en vader dan voor mij. En dingen die in Londen over mij gezegd worden, kunnen zij niet horen en ik lach erom! Kritiek is aandacht, Anne!’

Dat kon wel zijn, maar ik had er nog altijd moeite mee wanneer er over Will en mij geroddeld werd. Ik hoorde het gefluister – zo hard dat ik het zou horen – wanneer ik op de markt liep. Dat die stommeling Will Shakespeare met een veel oudere vrouw getrouwd was (alsof zoiets niet vaker voorkwam) en dat Anne Hathaway zes maanden heen was toen ze trouwden (alsof ook dat niet vaker voorkwam) en dat het maar de vraag was of dat eerste kind Susanna wel van hem was. Dat kritiek aandacht was kon mijn humeur niet beter maken na een rondje door de stad. Maar ik troostte me met de gedachte dat ik Will toch maar toen hij zelf nog aarzelde, zover gekregen had om te vertrekken uit Stratford en dat wat ik hem toen voorspelde was uitgekomen. Hij kon zich in Londen vrij voelen, mocht figureren, kreeg soms een rolletje, zag nieuwe stukken in theaters, las nieuwe stukken in de drukkerij, schreef zoveel hij kon en wat hij schreef werd opgevoerd. Natuurlijk wekte dat bij wat afgunstige collega’s soms kritiek op, maar dat hoorde er nu eenmaal bij. Ze gingen toch gemoedelijk met elkaar om. Will leerde ook een paar bekende schrijvers kennen en hij schreef me erover.

‘Marlowe vind ik een geschikte kerel. Kyd is in elk geval opwindend gezelschap. Ik had hun wraakstukken niet willen schrijven, maar zelf hebben ze allebei iets wat me boeit. Een uitgesproken vijand van mij persoonlijk was Robert Greene, hij is nu dood, een aan lagerwal geraakte broodschrijver, afgestudeerd in Cambridge en volgens eigen zeggen gepromoveerd in Oxford. Echt een beroemdheid, Greene, bereisd, belezen, man van de wereld. Kan het nog indruk-

wekkender? Voor die Robert Greene was ik als plattelandse schoolverlater te min voor woorden, al heeft hij er ook aardig wat aan mij verspild! Wat me stoort is dat ik sommige van zijn verhalen zo goed vind. Hij schreef gedichten en romans, zoals de meeste academici als ze beginnen, maar ook verhalen en die heb ik met veel bewondering, bijna met afgunst, allemaal gelezen. Vooral *Pandosto* vond ik prachtig. Jarenlang was hij een van de meest gelezen schrijvers in Engeland en niet voor niets, al bleken zijn tragedies niet te spelen. Daar kan ik zelf van meepraten, want we hebben geprobeerd een stuk van hem te spelen, het is neergevallen als een baksteen. Greene schreef niet lang geleden nog met Thomas Lodge een groot spektakelstuk. Daarin hekelt een oude profeet uit Ninivé de in zijn ogen gruwelijke wantoestanden daar en vergelijkt ze met wat in de verre toekomst aan misdadigs te gebeuren staat in Londen – waarbij Londen er nog slechter afkomt dan het oude Ninivé. Wees blij dat je dat niet hebt hoeven zien en horen, Anne. In het begin trok het nog wat publiek, niet lang, zeker niet in Londen zelf. Greene moet goed op de hoogte geweest zijn van de uitwassen die hij beschreef, volgens zeggen leidt hij dan ook een ‘liederlijk’ leven. Een vriend van Hunt heeft hem in Oxford meegemaakt, daar heeft Greene ook een tijd gezeten. Hij was toen al getrouwd, maar kwam haast nooit thuis bij die vrouw. Toen hij lag dood te gaan aan iets ellendigs, niet de pest maar wel zo pijnlijk, heeft hij een biecht geschreven die overliep van diep berouw. Of hij dat wel zelf heeft kunnen schrijven in die toestand en of het allemaal wel waar was? In elk geval stond Greene heel lang bekend als een van onze beste schrijvers. Ik had hem graag eens willen spreken...’

Ik niet! Die Greene beschuldigde Will tot zijn laatste adem van plagiaat en schreef vanaf zijn sterfbed een schimpschrift dat hij zelf liet drukken en verspreiden, met

de berucht geworden regels: ‘Er is hier een omhooggeval-
len Kraai, die zich versiert met onze veren, die meent dat
hij met zijn vraatzuchtig tijgerhart verstopt onder een dun
acteursvel even goed in staat is wat blanke verzen uit te kra-
men als echte schrijvers en die...’

Ik was dol van woede toen Will dat aan me voorlas en
wilde niets meer horen. ‘Wat een smerige valse beschul-
diging. Die ellendeling, die Greene beschuldigt jou dat jij
ideeën steelt van *echte* schrijvers. Laat je dat zomaar door-
gaan? Klaag die drukker aan, die Shettle!’

Zover zou Will niet gaan, maar hij nam met een jurist
van Richard Field contact op met Shettle en Shettle zorgde
voor een rectificatie.

Ons leventje in Stratford ging langs Will heen. Hij kon
te weinig thuis zijn. Mary en vader John werden wat ouder
maar maakten het goed en ik kreeg bij mijn werkzaamhe-
den als coupeuse, de term die Celia had aangeraden, veel
steun van Gilbert. Hij was, nadat hij bij meneer Jackson in
de leer was gegaan, van plan geweest een eigen winkel te
beginnen als hij de kans kreeg genoeg kapitaal te lenen. Het
lukte hem ook, hij huurde een kleine winkel in Londen.
Maar hij kwam na een halfjaar al thuis – hij miste Stratford
– en ging terug naar het Winkeltje van tante Door. Hij en
de oude timmerman raakten zo aan elkaar verknocht, dat
Jack de winkel met het huis aan Gilbert wilde nalaten, maar
wel op voorwaarde dat dan de naam het Winkeltje van tante
Door behouden bleef. Iets wat Gilbert graag beloofde. Het
winkeltje van tante Door was immers een begrip. Ik maakte
Zelf reclame voor mijn zwagers zaak, zodat er steeds meer
van mijn klanten in het winkeltje belandden. Van zijn kant
zorgde Gilbert dat ik kreeg wat ik maar nodig had, des-
noods ging hij het halen in Oxford, waardoor ik daar ook
een paar vaste klanten kreeg.

Wat Will betreft, al voelde hij zich na al die jaren geen vreemde meer in Londen, hij miste Stratford net als Gilbert.

‘Ik moet iedere keer als ik weer thuiskom diep ademhalen als ik al dat groen zie, de heuvels, bossen, en de velden... alles. Dit is waar ik thuishoor, al heb ik Londen nodig.’

Hij nam de tijd te luisteren naar het gebabbel van Susanna en van de tweeling. Will was trots op zijn drie kinderen. Op mij ook. Had ik er niet voor gezorgd dat zijn Susanna kon lezen en schrijven en dat zijn Hamnet was aangenomen op de Grammar School? Altijd wanneer hij een paar weken achter elkaar in Stratford kon zijn, wat veel te weinig voorviel, genoot hij weer van alles wat hem daar zo vertrouwd en dierbaar was en ik zorgde er wel voor dat hij niet elk ogenblik zat te schrijven, zodat hij voor hij weer terug moest wat meer kleur kreeg op zijn bleke wangen.

‘Schrijven doe je maar daar in Londen! Ik kan de titels van je nieuwe stukken al niet eens meer onthouden, laat staan waar ze over gaan,’ zei ik. ‘Ga naar buiten! Ga rijden!’

Hij trok een lang gezicht, maar deed toch wat ik zei en zwierf dan uren in het bos van Arden of langs de Avon door de velden. Maar toen hij zich voor onbepaalde tijd in Stratford vestigde – er was weer eens een pestgolf uitgebroken in Londen, waarna het stadsbestuur bepaalde dat al de theaters in de stad gesloten moesten worden, huurde hij een ruimte in de stad om ongestoord te kunnen schrijven, wat meestal neerkwam op vroeg in de ochtend en lang in de avond. Hij bleek niet door te werken aan de stukken die hij met zijn bagage had meegenomen, ze bleven daar onaangeroerd in onze kamer liggen. Natuurlijk kon ik het niet laten eens te vragen wat hij in al die uren deed. ‘Je zegt dat je moet schrijven, maar je werk ligt hier.’

‘O, dat daar loopt niet weg,’ zei Will. ‘Ik schrijf nu even

poëzie, wat iedereen literatuur noemt. Dan kan ik die meestal gesjeesde wetenschappers de mond eens snoeren. Het wordt een lang gedicht over de hopeloze liefde van Venus voor Adonis. In rijmende zesregelige strofes zoals de *Venus en Adonis* van Ovidius, maar dan op mijn manier.’

Dat laatste hoefde hij me niet te zeggen en wat hij voorlas vond ik mooi. ‘Maar is het niet te open en bloot voor die gesjeesde wetenschappers?’

Will lachte. ‘Kritiek verkoopt veel beter dan lof van dat soort betweters.’

Hij had gelijk. *Venus en Adonis* werd het jaar erop gedrukt bij Richard Field en had een ongekend succes, misschien wel juist omdat Will wat de zinnelijke liefde betreft geen blad voor de mond nam. Regels als: ‘Kussen, tien kort als één, één lang als twintig’ en ‘Ik hoef geen liefde, zal er nooit om vragen. Als het een zwijn was, zou ik erop jagen’ werden gevleugelde woorden. Het bracht Richard natuurlijk veel meer op dan Will, want alle rechten gingen naar de drukker, maar de naam William Shakespeare was gemaakt, ondanks of dankzij de neerbuigende reacties uit literaire kliekjes die al die lage lust een schande vonden voor Ovidius. Het maakte dat Will direct een nieuw gedicht begon, niet minder zinnelijk en ook weer naar Ovidius, maar deze keer was het geen mythe, het was echt gebeurd. Alleen de titel deed de haren alweer rijzen: *De verkrachting van Lucretia*.

‘Waar gaat het over?’

‘Over de vrouw van Collatinus, stadhouder van de stad Collatia. De kuise, eerbare Lucretia wordt in haar huis verkracht. De zoon van de Romeinse koning, een neef van Collatinus, is de dader. Lucretia pleegt zelfmoord.’ Dat beloofde wat. Ik hoorde de reacties al op straat in Stratford. Will zette er een opdracht in aan: Zijne Heerlijkheid, Henry, graaf van Southampton.

‘De graaf is een bezoeker van Blackfriars, hij zit altijd pontificaal met vrienden op het podium. Ik heb hem heel bescheiden en beleefd mijn *Venus en Adonis* aangeboden en nu kan ik hem beschouwen als beschermheer en mag er in werk van mij een opdracht staan aan *Zijne Heerlijkheid, Henry, graaf van Southampton*. Dat werkt voor iedereen als aanbeveling. Tegen de adel kan geen geleerde uit Oxford op. Richard verbaasde zich erover dat ik in de drukkerij bleef toen hij *Lucretia* ging drukken en nog correcties aanbracht ook, want naar het drukken van toneelwerk kijk ik nooit om. Dan ben ik meestal allang weer bezig met een ander stuk en heb ik wel wat anders aan mijn hoofd. Een stuk dat ik verkocht heb is voor mij af. De eigenaar verandert toch wat hem belieft en wat zo’n groep acteurs er allemaal mee uit gaat halen weet je nooit, daar heb ik toch geen vat meer op. Verkocht is maar verkocht. Waarom zou ik me dus bemoeien met het drukken van een oud stuk als een nieuw stuk schrijven me veel beter ligt en veel meer opbrengt? Maar een gedicht is anders, een gedicht komt in een boek waarop mijn naam staat. Geld kun je vergeten. Zelfs Edmund Spenser verdient het zout niet in de pap met zijn gedichten en zijn bundels, zijn reputatie, zijn studie aan de universiteit, zijn titels, zijn successen. Wie zijn werk drukt int de opbrengst, niet hij. Mijn stukken, of het nu komedies of tragedies zijn, brengen meer op dan al zijn literaire werk. Alleen wie rijk is en al geld heeft kan gedichten schrijven.’